

підвищенню рівня публічності установ виконання кримінальних покарань та створенням спеціалізованих суб'єктів оперативно-розшукової протидії злочинності у місцях позбавлення волі та виокремлення їх із системи МВС. Крім того, значну роль у формуванні наукових знань щодо досліджуваної проблематики відіграє створення спеціалізованих вищих навчальних закладів спрямованих на підготовку персоналу та оперативних працівників для органів і установ виконання покарань.

У контексті цього, необхідно звернути увагу на дисертаційні дослідження В. В. Кутковського «Функції оперативно-розшукової діяльності у кримінально-виконавчій системі Росії», В. С. Злобіна на тему «Оперативно-розшукові засоби забезпечення режиму у виправних установах ФСВП Росії», С. О. Лубкова на тему «Оперативно-розшукове попередження злочинів у колоніях поселеннях в умовах сучасного реформування кримінально-виконавчої системи», О. М. Соколова на тему «Взаємодія оперативних підрозділів ФСВП Росії та органів внутрішніх справ у боротьбі зі злочинами, які вчиняються у колоніях-поселеннях», М. І. Весслова на тему «Оперативно-розшукове забезпечення попередження та розкриття злочинів у жіночих колоніях».

Підсумовуючи необхідно відзначити, що останнім часом увагу дослідників привертає проблема протидії злочинності у місцях позбавлення волі оперативно-розшуковими засобами та методами. Аналіз змісту наявних наукових досліджень дозволяє говорити про часткове формування методологічної бази, пошуку уніфікованих підходів до окремих проблем у даній галузі. Але, не зважаючи на значну кількість наукових робіт, науковцями не досягнуто згоди щодо багатьох питань, зокрема: використання єдиного понятійно-категоріального апарату, типологізації злочинів, які вчиняються у місцях позбавлення волі та комплексної моделі боротьби з ними.

ЗАГОРОДНИЙ В. Є.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри криміналістики, кандидат юридичних наук

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІГРАФОЛОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

Дискусія щодо проведення судової психофізіологічної експертизи з використанням поліграфа має неоднозначне трактування серед теоретиків і практиків, зокрема у аспекті застосування даного методу у діяльності правоохоронних органів України, через відсутність закону, який би чітко регламентував використання поліграфа.

В той же час проведення психофізіологічної експертизи надасть можливість виявляти в пам'яті людини інформацію, яка несе ідеальні сліди щодо обставин і подій злочину, робить цю інформацію доступною об'єктивному вивченню.

Одночасно з'являється можливість визначити наявність або відсутність умислих її викривлень під час відтворення основних, принципово важливих обставин за фактом злочину.

На жаль, доводиться констатувати, що теоретична база для використання поліграфа з урахуванням специфіки правоохоронної діяльності в Україні залишається недостатньо розробленою.

Фахівці-поліграфологи перебувають у повній залежності від тих знань, які були набуті на початкових курсах, а переважна більшість із них орієнтовані на бізнес структури, а не на потреби правоохоронців.

Питання щодо використання «Детектора брехні», які сприяють розкриттю злочину висвітлювались у працях таких представників юридичної науки, як: Тувія Шурані та Ізраєля Равіда (ізраїльські поліграфологи), Р. С. Белкін, С. В. Поновичев, В. О. Варламова, В. М. Кроль, А. М. Молчанова, М. М. Миколаєнко, Л. О. Суворова, І. В. Рогатюка, Т. А. Лешковича, В. П. Бахіна, Н. С. Карпова, І. В. Строкова, В. І. Галагана, В. Г. Гончаренка, А. Д. Мовчанова, В. І. Барко.

Перспектива запровадження поліграфологічних технологій в Україні сьогодні є досить актуальною та повною мірою залежить від прийняття і закріплення на державному рівні відповідного правового інструментарію. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» не містить жодних посилань та згадок про можливість використання поліграфа під час здійснення досудового розслідування.

Міністерство юстиції України 27 липня 2015 року своїм наказом № 1350/5 «Про внесення змін до Наказу Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 року № 53/5» все ж таки виходячи з реалій сьогодення вписало зміни до Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень.

Тепер рекомендації доповнені пунктом 6.8 у розділі VI «Психологічна експертиза», де вказується, що «З метою отримання орієнтувальної інформації можуть проводитися опитування із застосуванням спеціального технічного засобу — комп'ютерного поліграфа».

Проведення судової психофізіологічної експертизи має місце не лише в кримінальному процесі, але може застосовуватися у цивільному та адміністративному процесі.

Використання психофізіологічної експертизи в практиці цивільного судочинства надасть ширші можливості для сторін.

Зокрема, психологічною експертизою можуть визначатись обставини щодо підстав визнання недійсним правочину, укладеного громадянином, не здатним усвідомлювати значення своїх дій або керувати

ними, укладеним під впливом помилки, обману, насильства, психічного тиску, тяжкої обставини; щодо захисту честі, гідності та ділової репутації; щодо відшкодування моральної шкоди; щодо вирішення спорів про право на виховання дітей, про визнання шлюбу недійсним тощо [4, 27].

Крім того, в межах діючого законодавства про працю поліграф застосовується в роботі з кадрами для попередження корупційних діянь серед службовців.

Так, згідно з наказом Міністерства доходів і зборів «Про використання поліграфів у діяльності Міністерства доходів і зборів України та його територіальних органів» від 2 серпня 2013 року № 329), психофізіологічне інтерв'ю із застосуванням поліграфа — опитування з використанням комп'ютерного технічного засобу (поліграфа), під час якого здійснюється аналіз (оцінка) динаміки психофізіологічних реакцій опитуваної особи у відповідь на психологічні стимули, задані у вигляді варіантів відповідей, предметів, схем, фото і т. д.

Міністерство внутрішніх справ України також прийняло Інструкцію щодо застосування комп'ютерних поліграфів у роботі з персоналом органів внутрішніх справ України, яку було затверджено в Міністерстві юстиції України.

Міністерством оборони України з метою покращення якості роботи з персоналом при прийнятті (поповненні) на військову службу за контрактом, призначенні (переміщенні) осіб офіцерського складу на посади пономєратури Міністра оборони — прийняло відповідну Інструкцію.

З урахуванням вище вказаного потрібно здійснювати практичні конкретні кроки, щодо впровадження напрацьованого досвіду поліграфологічної практики, спрямованої на боротьбу зі злочинністю та корупцією, профілактику посадових злочинів.

Для оптимізації досудового розслідування необхідно доповнити кримінальний процесуальний кодекс України статтями, які будуть чітко регламентувати підстави для проведення психофізіологічної експертизи та використання цих матеріалів у кримінальному провадженні.

В Національному університеті «Одеська юридична академія» виходячи з необхідності запровадження комп'ютерних технологій в навчальний процес під патронатом президента університету професора Ківалова С. В. запроваджений спецкурс «Використання поліграфа «Детектора брехні» в юриспруденції» та створена Лабораторія «Психофізіологічних досліджень» в структурі кафедри «Криміналістики» — що дасть можливість не тільки вивчати особливості застосування поліграфа в юридичній практиці, але і готувати висококваліфікованих юристів для потреб державних та правоохоронних органів України.

Список використаних джерел

1. Інструкція про порядок організації та проведення опитування персоналу з використанням поліграфа у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України: наказ Міністерства оборони України 14 квітня 2015 за № 164 (заресстровано в Міністерстві юстиції України 29 квітня 2015 р. за № 477/26922).
2. «Про вписання змін до Наказу Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 року № 53/5»: наказ Міністерства юстиції України від 27 липня 2015 року № 1350/5.
3. «Про використання поліграфів у діяльності Міністерства України та його територіальних органів»: Наказ Міністерства доходів і зборів України від 2 серпня 2013 року № 329.
4. Розов В. І. Судово-психологічна експертиза в пивільному судочинстві / В. І. Розов // Юридична Україна. 2003. № 6. С. 27–34.

ТИХОПЕНКО В. М.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри криміналістики, кандидат юридичних наук

ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ПРИМУШУВАННЯ ДО ВИКОНАННЯ ЧИ НЕВИКОНАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Успішне розслідування примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань та встановлення істини у провадженні значною мірою залежить від уміння слідчого, що здійснює кримінальне провадження, об'єктивно та оперативно оцінити слідчу ситуацію, яка склалась у процесі розслідування, виходячи з інформації, що в нього наявна на момент здійснення відповідних дій [1, с. 129].

Можна зробити висновок стосовно властивостей і функцій слідчої ситуації, яка виникає під час розслідування примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань: **а)** слідча ситуація формується на підставі наявної на момент здійснення провадження криміналістично значимої інформації; **б)** при дослідженні слідчої ситуації необхідно зважати на безпосереднє джерело відповідної інформації; **в)** результати аналізу слідчих ситуацій детермінують процеси: **а)** формування слідчих версій; **б)** визначення завдань подальшого етапу розслідування; **в)** формування системи слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій — програмування розслідування; **г)** алгоритмізацію дій слідчого.

Слід зазначити, що слідча ситуація початкового етапу розслідування примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових